

HATAY'DA İKİ DİLLİLİK VE İKİ DİLLİLİKTE KAYNAKLANAN DİL KARIŞMASI

Okutman Koray CENGİZ

Mustafa Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Merkezi

Doç. Dr. Hüseyin TÜRK

Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü

Özet

Hatay ilinde Türkçe ve Arapça, günlük konuşma dilinde iki dilli bireyler tarafından etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Ana dili Arapça olan iki dilli bireyler günlük iletişimlerinde konuştukları bireylerin dilsel altyapısını da dikkate alarak iki dile ait öğeleri bir arada kullanarak farklı dil örüntüleri oluşturmaktadırlar.

Bu çalışma, Hatay ilinin farklı bölgelerinden seçilen iki dilli bireylerin konuşmaları esnasında ortaya çıkan kelime ödünç alma (word-borrowing) ve dil karışması (interference) durumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma esnasında yerli ve yabancı literatürden yararlanılmış, katılımlı gözlem ve mülakat teknikleri kullanılmış, daha önce yapılan benzer çalışmalar incelenmiştir.

Çalışma sonucunda, iki dilli bireylerin her iki dile ait konuşmalarında karşı dilden yani Arapça ve Türkçeden kelimeleri ödünç almada ve kullanmada bir sakınca görmedikleri gözlenmiştir. İki dilli bireyler, dil bilimsel kurallara uygun olmamasına rağmen dilsel faydacılığı tercih etmektedirler.

Anahtar Sözcükler: İki Dillilik, Kelime Ödünç Alma, Dil Karışması, Hatay, Türkçe, Arapça.

BILINGUALISM IN HATAY AND INTERFERENCE DUE TO BILINGUALISM

Abstract

In daily life Arabic and Turkish are actively spoken by the bilingual people in Hatay city. Bilingual people whose mother tongue are Arabic construct mixed language patterns depending on the person they talk in their daily conversation.

This essay aims to research the conversation of bilingual people from different parts of Hatay in the means of word-borrowing and interference. In the frame of this study, all the literature and sources related to the study in Turkish and foreign languages are searched and the previous studies are analyzed and participant observation and interviews are used.

As a result of the study, it is observed that the bilingual people easily could transfer words and language patterns into another language during their conversations. Bilinguals use a pragmatic approach while expressing themselves even though these language patterns are not considered to be grammatically correct in both languages.

Keywords: Bilingualism, Word-borrowing, Language Interference, Hatay, Turkish, Arabic.

GİRİŞ

Dil – Kültür İlişkisi

Dil, evrensel olarak insanın kurmuş olduğu sosyal yapılar içerisinde bir iletişim aracı görevi görmektedir. İnsanın diğer bireylerle olan fiziki ilişkilerinde bilgi akışını sağlayan köprü görevini üstlenmektedir. Dilin, bu sosyal bir araç işlevi üstlenmesini Holloway (1969:396), medeniyetlerin gelişmesinde bir mihenk taşı olan “alet yapımı” ile eşdeğer görmektedir. Sosyal yapı içerisindeki biriktirme sistemi, dil içerisinde de var olmaktadır. Düzensiz bir sistemden, planlı, düzenli ve ardışık bir sisteme giriş gözlenmektedir. Kavramları biçimlendirmede dil en önemli unsurdur. Kişinin çevresini anlaması, yorumlaması ve iç dünyasını ortaya koymasında bireysel olarak kullandığı bir araçtır. Kişi bunu iyi bir şekilde kullandığında bilişsel gelişimi ortaya çıkacaktır (Cummings 1976, 1978). Kişinin dünyayı anlamlandırması ve kendisini iyi bir şekilde ifade edebilmesi amacıyla kullanılan dil hem bir “bağ” hem de bir “araç” olarak görülmektedir (Skutnabb ve ark. 1981:3). “Dil, kümülatif bir gelişme ile başlangıcından bugüne, içinde taşıdığı kültür unsurları ile birlikte bir süreklilik göstermektedir” (Hoijer 1967). Humboldt’a göre; dil tarih içinde gelişmiştir, onu insan kuşakları işlemişlerdir (Akarsu 1998:22).

Dili incelemek tek başına dille ilgili dizgeleri ve yapıları ortaya koymaktan öte bir durumdur (Benveniste 1995:164). Dil, bir kültürde insana ait bilgilerin sınıflanmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bir topluluk içerisinde yer alan her unsur aslında görüldüğü gibi dil dizgeleri yardımıyla belirgin bir yapıya dönüşmektedir. Bu yapıların bütünü Hickerson (1980:1-2), kültür başlığı altında toplamayı uygun bulmuştur. Marx kültürü “doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı hemen her şeydir” (Güvenç 1970a:101), diye nitelerken; White (1949:363), “*maddi öğelerin, davranışların, düşünce ve duyguların, simgelerden oluşan simge (sembol) lere dayalı bir örgütlenmesidir*” diye tanımlamaktadır. Dili bir “gösterenler” bütünü olarak ele alabiliriz. Dil, bir kültür içerisinde var olan tüm unsurları, yani “gösterilenleri”, simgelere veya sembollere dönüştürerek onları gerçekler ve bunların, yani gösterilenlerin, tümü aslında kültürün ta kendisidir. Tylor (1871’den aktaran Güvenç,1999ü), kültürü şöyle tanımlamaktadır: “Kültür ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür”.

Kültürü oluşturan değerler bütünü ve yapıların incelenmesinde temel unsur dildir. Dil ve kültür ilişkisi birbirinden bağımsız olarak incelenemez (König 1991:59). Daha da genel olarak saha çalışması yapılan bilimsel bir çalışmada dil-kültür ilişkisi olmadan bu çalışmayı sağlıklı bir şekilde yürütmek olanaksız olacaktır. Whorf'a göre, dil ve kültürün birlikte geliştiği bir ortamda, bir kültürün genel karakteristikleri ve dil bilgisi arasında belirgin ilişkiler vardır (Henle 1968'den aktaran Kaplan 1968). Akarsu (1998:88) da dil-kültür ilişkisini benzer bir yaklaşımla ele almaktadır: "İnsanın düşünmesi ancak dille olanaklı olabildiğinden, dilde üstünlük yaratamayan bir ulusun düşünceleri de kapalı, dar ve sınırlı kalır. Bu, bütün kültür üzerine de etki yapar. Öyleyse, kültürle dil birbirinden ayrılamazlar. Her ikisi de birlikte gelişir".

Bir toplumun kültürü, adetleri, gelenekleri, görenekleri, yasaları, kurallar, değerleri ve normları ile ilgili gerekli bilgilere sahip olabilmek için o toplumun diline bakmak gerekmektedir. Toplumun dilindeki kelimeler, kelime kullanışları ve yapılar o toplumla ilgili fikirler edinmemizi sağlayacaktır. Levi-Strauss (1996:3), ilkeller üzerine yapmış olduğu bir incelemesinde yerlilerin yaşadıkları ortamdaki bitkiler ve hayvanlarla ilgili taksonomiler ve kelime dizileri ile ilgili olarak: "Evren, ihtiyaçları giderme olduğu kadar, aynı zamanda da bir düşünme nesnesidir", demektedir. Genel olarak ele aldığımızda, Kültürel Antropoloji alanında dil hem insanların kültürünü anlamak için etkili bir araç hem de kültürel çalışmalara derinlemesine bir bakış açısı edinebilmek için işlevseldir. Kendilerinden mesafelerce uzakta olan bir bölgeyi incelemek isteyen antropologların ilk yapacağı şey o bölge ve o bölgede yaşayanların kültürüne ilişkin bilgileri edinmek olacaktır. Bunu gerçekleştirmek de dil vasıtası ile mümkün olacaktır.

İkidiillilik (Bilingualism)

İki dillilik kelimesinin İngilizce karşılığı olan "Bilingualism" kelimesi, Latince iki anlamına gelen "bi" ve dilbilim anlamına gelen "lingualism" kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. "İki dillilik genellikle, yeterlik ve işlev gibi farklı unsurlara bağlı olarak, ideal- kısmi ve düzenli - bileşik gibi çeşitli kategorilerde ve kapsamlarda açıklanabilmekte ve tanımlanabilmektedir" (Romaine 1989:10). İki dilliliğin tanımlanmasında bir ölçüt olarak Bloomfield (1933:56), her iki dilin de iyi bir şekilde kullanılabilmesi gerektiğini belirtirken bunun tersine Haugen (1953:7), karşı dilde anlamlı ifadeler ortaya koyabilmek noktasında iki dilliliğin başladığını belirtir. Öte yandan Diebold (1964) ise iki

dilliliğin en basit anlamıyla, her iki dilin birbiri ile temas etmesiyle başladığını belirtmektedir. Diebold’un (1964) bu açıklaması bazı soruları da beraberinde getirmektedir. Çünkü günümüzde, şu veya bu sebeplerden dolayı birçok insan birden fazla dilde bazı kelimeleri anlayabilmekte ve anlamsız veya yetersiz olmakla birlikte cümle içerisinde kullanabilmektedir. Mesela, karşı dilde üretici bir yeterliğe sahip olmamakla birlikte bir kişi, bazı yapıları anlayabilmektedir. Bazı dilbilimciler bu durumu “pasif” veya “istekli” iki dillilik olarak tanımlarlar. Hockett (1958:16) ise bu durumu “semibilingualism” (yarı - iki dillilik) olarak nitelendirmektedir. Mackey’e (1968:555) göre ise iki dilliliğin tanımlanmasında dört konu ele alınmalıdır: “Derece, işlev, değişiklik / ardışıklık ve karışma”. Derece, dili konuşan kişinin her bir dildeki yeterliğini ortaya koymak amacını gütmektedir. İşlev, iki dilli konuşmacının konuşmalarının işlevi ve bireyin dille ilgili olarak toplam repertuarının farklı rollerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Değişiklik, bireyin her iki dildeki bireysel dil değişikliklerini hangi dereceye kadar yaptığını ele alır. Karışma ise bireyin her iki dilde yapıları hangi oranlarda bir araya getirdiğini veya ayrı tuttuğunu inceler.

İki Dillilik Tipleri

İki dillilik daha önce de belirtildiği gibi, dilbilimcilerin incelediği şekli ile genellikle bireylerle yapılan görüşmeler ve bireylerin dil kullanımları üzerinde yapılacak çalışmalarla incelenebileceği gibi, Sosyolinguistik, Psikolinguistik ve Dil Antropolojisi alanında çalışmalar yapan araştırmacılarca da grup ve topluluk boyutunda ele alınabilmektedir. Dil bilim, Sosyolinguistik, Psikolinguistik ve Dil Antropolojisi alanında yapılan çalışmalar genellikle birbirlerinin çalışma alanlarına girebilmekte ve zaman zaman karışıklığa yol açabilmektedir. Buna rağmen, bu disiplinler arasında bir kırmızı nokta belirlemek gerekirse, dil bilimciler, Sosyolinguistik ve Psikolinguistik alanında çalışma yapan araştırmacıların daha çok bireyler üzerinde çalışma yaptıklarını veya karşılaştırmalı olarak toplumların dillerini incelediklerini görebiliriz. Dil Antropolojisi alanında çalışma yapan araştırmacılar, dil yoluyla toplulukların veya dil gruplarının davranışlarını incelemeyi ve bu davranışları sergilemelerinin kökenlerine inerek nedenleri ile ortaya koyabilmeyi ve böylelikle de o topluluğun geneline ilişkin davranış şekillerini belirlemeyi hedeflemektedirler. Bu nedenle, bu bölümde ele alınacak iki dillilik tiplerinin, tüm disiplinler için bir ortaklık teşkil ettiğini belirtmekte fayda var. İki dilliliğin çıkış sebepleri, tüm disiplinler için ayrı bir araştırma ve ince-

leme konusu gerektireceğinden, iki dillilik tiplerini dil bilimsel, Sosyolinguistik, Psikolinguistik ve Antropolojik açılardan sınıflandırmak gerekmemektedir.

“Doğal iki dillilik (natural bilingualism) terimi, resmi bir eğitim olmaksızın, bireyin günlük hayatta doğal iletişim yoluyla iki dili öğrenmesini anlatmak için kullanılmaktadır ve genellikle de erken yaşlarda öğrenilmektedir” (Skutnabb ve ark. 1981: 95). Doğal iki dillilik gerek içsel gerekse de dışsal sebeplerle gerçekleşebilmektedir. İçsel sebeplere göre doğal iki dillilik genellikle aile içerisinde gerçekleşmektedir. Aile bireyleri iki ayrı dili konuşmaktadırlar. Dışsal veya toplumsal sebepler diye tanımladıklarımız ise ailede konuşulan dilin dışında bir dilin genel olarak toplumun bireyleri tarafından konuşuluyor olması durumudur. Doğal iki dilli bireyler, sosyal hayat içerisinde kendilerini yeterince tanımlama ve yaşama uyum sağlayabilme çabası için toplumun genel olarak konuştuğu dili öğrenmek isteyeceklerdir.

“Kültürel iki dillilik genel olarak okul iki dilliliğiyle benzerlikler gösterir fakat kültürel iki dillilik, yabancı dili iş, seyahat ve benzeri sebeplerden dolayı öğrenen yetişkinlere ilişkin olarak kullanılmaktadır” (Skutnabb ve ark. 1981:96). Doğal iki dillilik ve okul iki dilliliği bir dizi kavramı ve tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Uç bir görüşe göre, sadece doğal iki dilliler, iki dilli olarak kabul edilirken okul iki dillileri ve buna kültürel iki dilliliği de eklersek ikinci bir dili sonradan öğrenmenin, yabancı dilde yetkinliğe sahip olmaktan fazlası olmadığı düşünülmektedir. Malmberg (1977:134- 135), bir açıklamasında konuyu şöyle özetlemektedir: “İki dilli birisi, kendi ana diline ek olarak, çocukluğundan itibaren veya erken yaşlardan itibaren diğer dili doğal iletişim yolları ile öğrenen kişidir; böylelikle kişi doğal olarak ait olduğu sosyal veya mesleki grup içerisinde diğer dilsel topluluğun yetkin bir üyesi haline gelecektir. Yine Malmberg’e (1977:135) göre; “*zahmetli bir çaba ile ikinci bir dilin edinimi iki dillilik ile sonuçlanmaz. Bu durum, iki dillilik ve yabancı dillerin bilinmesi ile ilgili kabul edilir bir sınırın varlığını ortaya koyar*”. Araştırmacıya göre iki dilli kişi, doğal olarak her iki dil topluluğunda da özel bir çaba sarf etmeden konuşabilmelidir. İki dilli kişilerin her iki dilde de bir yetkinliğe sahip olduklarını kabul edersek belirli bir alanda ve o konu ile ilgili özel terminolojiyi kullanarak konuşma yapımları beklendiğinde doğal olarak her iki dilde de bunu rahatlıkla yapabilmelidirler.

Elit iki dillilik ve halk iki dilliliği arasında paralel bir ayrımsama vardır. Elit iki dilliler oldukça yüksek eğitim düzeyine sahiptirler ve eğitimlerinin bir kısmı, dilleri doğal olarak kullanma yoluyla yabancı dillerde gerçekleşmektedir. Diğer yandan, halk iki dilliliğinde ise bireyler genellikle ana dillerinin dışındaki başka bir dilde konuşan insanlarla (diğer insanları kendi dillerini konuşmaya zorlayan insanların bulunduğu gruplar arasında bulunmak) pratik temaslara girmek zorunda kalan kişilerdir. Halk iki dilliliğine giren bireyler çoğunlukla dilsel bir azınlıkta bulunan gruptan gelen kişilerdir, fakat bazen de özellikle baskıcı dilsel çoğunluğun bulunduğu üçüncü dünya ülkelerinden gelebilmektedirler (Skutnabb ve ark. 1981:97). Paulston’a (1977b:35) göre, seçkin iki dillilik asla bir problem olarak görülmemektedir, fakat “halk iki dilliliği birçok eğitimsel sıkıntılarla ilişkilidir. Bununla birlikte, halk iki dilliliği kendi içerisinde sorunsal değildir, fakat iki dilli çocukların eğitimi yanlış yollarla yapıldığında eğitim problemleri artacaktır” (Skutnabb ve ark. 1981:97). Dillerin ve kültürlerin bir araya gelmesi neticesinde oluşabilecek dil çeşitliliklerini Hamer ve Blanc (1989:118) dört ayrı kategoride ele almaktadır:

1. *Kişi, evde içerisinde bulunduğu toplumun genel olarak konuştuğu dilin dışında bir dil kullanmaktadır;*
2. *Kişi evde iki ayrı dil kullanmaktadır ve bunlardan birisi içerisinde bulunduğu toplumun genel olarak kullandığı dillerden birisidir;*
3. *Kişi evde iki ayrı dil kullanmaktadır ve bu dillerin her ikisi de içerisinde bulunduğu toplum tarafından kullanılmaktadır;*
4. *Kişi evde iki ayrı dil kullanmaktadır ve bunların her ikisi de içerisinde bulunduğu toplum tarafından kullanılmamaktadır.*

İki Dillilik ve Dil Karışması

Fox (1973:260) “iki veya daha fazla dilin bir araya geldiği toplumlarda iki veya daha fazla kültürün etkileşimi gerçekleşecektir” demektedir. İki kültürün bir arada yaşadığı toplumlarda, kültürlerin etkileşimi kadar dillerin de birbirleri ile etkileşimi kaçınılmazdır. İki dilliliğin belirgin avantajlarının yanında birtakım dezavantajları olduğu da kesindir. İki dillilikle ilgili dezavantajların birçoğu genellikle sosyal ve kültürel alanlar üzerinde ele alınmaktadır. Bunlar da farklı dilsel gruplar içerisinde ele alındığında çoğunluk gruplarının azınlık gruplara karşı oluşturduğu davranış şekilleridir. Grosjean’ın (1982:123) belirttiği gibi hakim olan (dominant language) dil toplumun genel olarak büyük bir çoğunluğu

tarafından öğrenilip kullanılırken azınlık dili (minortiy language) sadece o toplum içerisinde yer alan azınlıklar tarafından öğrenilir ve kullanılır. Toplum içerisinde ve günlük sosyal yaşam alanı içerisinde kullanılan hakim dil diğer dile göre daha prestijli bir dil olma avantajını da kazandıracaktır.

Yeni bir kültürü öğrenme aşamasında ve süreçlerinde birey uzun bir süre neticesinde kendi kültürüne ait temel unsurları daha az kullanmaya başlayacaktır. “Yeni bir dili öğrenme aşamasında o dili iyi bir şekilde öğrenmek ve akıcılığa sahip olurken kendi ana dilinde zayıflamaya sebep olmak kültürel adaptasyonun bütünsel bir parçasıdır” (Hamers ve Blanc 1982:124). Bireyin toplum içerisindeki yerinin belirlenmesi, sosyal statü, sosyoekonomik seviyesi, ait olduğu bölge gibi saptamaların yapılmasına olanak sağlaması ve sosyal kimliğin ortaya koyulması gibi özelliklerinin yanı sıra birbiri ile iç içe geçmiş “dil karışması¹ (interference) ve kelime ödünç alma (word borrowing)” gibi durumları da beraberinde getirmektedir. Birden fazla toplumun, bir arada yaşaması nedeniyle bu toplumların birbirlerinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle de bireyin konuşmalarında diğer dile ait unsurlardan faydalanması veya kelime ödünç alması gibi durumlar da doğal olacaktır. Toplum içerisinde hakim dilin, daha prestijli olarak kabul edilmesi ve diğer etnik dillere oranla zaman içerisinde daha çok kullanılması da azınlık dilinin (minority language) daha az kullanılmasına yol açacaktır.

Hyltensam ve Obler (1989), iki dillilerin dillerindeki karışma örüntülerini (mixing patterns) üç olası cevapla açıklamaktadırlar:

“İki dilli her iki dili de bağımsız, özerk bir şekilde kullanabilmektedir. Bu durumda, her iki dilin kullanımında çok az dil karışması olur veya hiç gerçekleşmez; her bir dil açık bir şekilde farklı bir sosyo-linguistik rolle tanımlanmıştır (Fishman 1971).

İki dilli birey, içinde bulunulan durum, diğer konuşmacıların dil yetileri veya sosyal bir norm olarak karışan çeşitliliklerin kabul edilebilirliği doğrultusunda bilerek veya bilmeyerek dilleri karıştırabilir (Pfaff 1979).

¹ Kültürel Antropolojinin bir alt çalışma alanı olan Dil Antropolojisinde “dil karışması” ve “kelime ödünç alma” kavramları eşanlamlı olarak kullanılabilir. Bu çalışmada araştırmaya konu olan dillerin ses bilgisi, biçim bilgisi ve söz dizimi yapısından çok iki dilli bireylerin dil seçimleri Kültürel Antropolojinin bakış açısı ile ele alınmaya çalışılmıştır.

Dil karışması durumunda, iki dilli birey dillerin birisinde veya her ikisinde neyin doğru veya neyin yanlış olduğu mantıksal düşünmesini veya her iki dili de kontrol etme yeteneğini kaybeder. Yani, bir bakıma iki dilli birey bir dilden diğerine bazı unsurları transfer ettiğini ve kendi / karşı dilinde yeni biçimler oluşturduğunun farkında değildir.

“Dil karışması, iki sistemin var olduğu dillerin belli bir seviyede uygun olmayan bir şekilde karıştırılması anlamına gelmektedir. Mesela birinci dile ait (D1) bir dizin, ikinci bir dili (D2) konuşurken kullanılabilir. Konuşmacı dilbilgisel yargılamaları kullanmada başarısız olabilir ve kod seçiminde uygun olmayan sosyo-linguistik çevrelerde normalin dışındaki (deviant) biçimleri kullanabilir” (Hyltenstam ve Opler 1989:176).

“Wienreich (1953) aynı toplumda bir arada ya da birbirine yakın bölgelerde konuşulan dil ve lehçelerin birbirini etkilediklerini ve bu etkileşim sonunda zaman içinde dilde değişmeye yol açan değişkenliğin oluştuğunu ileri sürmektedir. Dildeki değişme olgusunu kuramsal bir çerçeveye oturtmak amacıyla yapılan çalışmalarda (Weinrich ve ark. 1968) da dildeki değişme olgusunun dilsel ve özellikle toplumsal kaynaklı değişkenliğin sonucu olduğu görüşüne varılmıştır” (König 1991). Birden fazla kültürün aynı toplumda bir arada yaşaması halinde bu kültürlerin birbirinden etkilenmesi de kaçınılmazdır.

İmer (1987:225), toplumsal grupların birbirleriyle karşılıklı ilişkileri olduğunu, bir toplumsal grubun üyesinin başka bir grubun da üyesi olabileceğini ve bu nedenle toplumsal dil türlerinin kesin sınırlarını belirlemenin güç olduğunu ileri sürmektedir. “Diller, coğrafik ve kültürel olarak farklı toplumların bireyleri arasında dil akışına müsaade ediyorsa fonolojik, dilbilgisel ve anlamsal olarak değişime uğrayabilirler” (Anderson 1976:306). “Bir dile yeni kavram ve kültür öğelerini eklemek veya kaydetmek için ya başka dillerden kelime ödünç alınabilir ya da varolan dil içerisinde yeni bir kelime oluşturma yoluna gidilebilir” (Salzman 1978:376). “**Dil karışması**” (interference) ve “**kelime ödünç alma**” (word borrowing) konuları iki dillilik olgusunun incelenmesinde birbirleri ile iç içe geçmiş olgulardır.

İnsanlar arasındaki sosyokültürel doğanın gereği olarak birbirleri ile iletişim halinde olan kültürler ve toplumların da dolayısı ile birbirlerinden etkilenmeleri de kaçınılmazdır. Bir dilin kelime hazinesi ve kelime içeriği de o dilin konuşmacılarına ait sözel olmayan kültürün bir aynasıdır. Konuşulan dilde yer almayan bir kavram veya yeni icat edilen bir

araç veya nesne o dile ya olduğu gibi giriş yapacaktır veya konuşulan dil içerisinde benzerleri ve türdeşleri ile karşılaştırma yolu ile türetilen ya da yeniden üretilen olacaktır. Bir dilin konuşmacıları yeni bir dilden bazen sadece kelimeleri değil dil yapılarını da alma ihtiyacı hissedebilirler. Mesela İngilizcede bununla ilgili birçok örnek bulabiliriz. Tayfun ve Kimono kelimeleri Japoncadan, sigara ve hamak kelimeleri de Batı Yerlilerinden İngilizceye geçmiştir” (Hoebel 1972:598). Aynı kelimelerin Türkçeye de geçtiğini düşünürsek kültürün evrenselliğini ve dilin organik bir yapıda ihtiyaçlar doğrultusunda hareket ettiğini gözlemleyebiliriz. “Kültürün genişlediği oranda dil de genişleyecektir. Kültürel ihtiyaçlar ve gereksinimler doğrultusunda dilde yeni kelimeler oluşacaktır. Yeni kelimeler, zamirler ve daha önceden kullanılan dil ile ilgili yapıların türetilmesiyle ortaya çıkacaktır. Hockett ve Ascher (1964:139), dilbilgisel biçimlerin açık uçlu, sonsuz ve değişikliklere olanak tanıyan bir yapıda olduğunu ileri sürmektedirler. Hockett ve Ascher (1964), bir dili konuşan insanların ihtiyaçları doğrultusunda dile başka dillerden kelimeler girmesine olanak tanıyan yapıya ışık tutmaktadırlar.

Diğer dillerden “serbest ödünç alma” ise daha genel olarak insansı olmayan kültürel öğeler yolu ile olacaktır” (Hoebel 1972:615). Hoijer (1971:284) de benzer bir ifade ile “dile yeni kelimelerin kazandırılmasında ses değişiklikleri yapılması yerine başka dil bilgisel yapılar içerisinde hali hazırda var olan yapıların alınarak kullanılması” üzerinde durmaktadır. Bu tür sessel bir değişme Hoijer’e (1971) göre dilin içeriği üzerinde değişiklik yaratmaktadır. Özellikle iki dillilerin konuşma sistemleri ele alındığında, dil karışması ve kelime ödünç alma birbirleri ile iç içe geçmiş kavramlar gibi görünmektedir.

Weinreich (1953:1) iki dillilerin konuşmalarında yer alan dil karışması yapısının tek dillilerde de görülebildiğine işaret etmektedir. Araştırmacı, bunun sadece bir dilden diğerine transfer edildiğinin düşünülmesinin yerine bir dildeki yapıların yeniden düzenlenmesi düşüncesi ile bakılması gerektiğini iddia etmektedir. Mackey de (1968:569) dil karışması ve ödünç alma arasındaki belirgin farklar üzerinde durmaktadır. Mackey’e göre dil karışması istem dışı bir olay, kelime ödünç alma ise daha kolektif ve sistematik bir yapı olarak görülmelidir. Aynı olguyu Clyne (1967) ise “transfer etme” (transference) olarak görmektedir. Konuyu, bir dildeki unsurların başka bir dile taşınması olarak görmeyi tercih etmektedir. İki dil arasındaki farklılık veya benzerlik oranlarına bağlı olarak transfer etme olayı olumlu veya olumsuz bir durum olarak

algılanabilir. “Daha önceki bilgi, yeni bilginin edinilmesini kolaylaştırıyorsa transfer etmenin olumlu etkileri olduğu; bunun aksine yeni bilginin alınması ve anlaşılmasını zorlaştırıyorsa olumsuz olduğu düşünülebilir” (Romaine 1989:51). Eğer konuşmacı ödünç almanın iletişimsel bir norm olduğu bir toplum içerisinde yaşıyorsa ve iletişim kurmak için buna ihtiyaç duyuyorsa daha fazla kelimeyi diğer dilden ödünç alma ihtiyacı duyacaktır. Mougeon ve Beniak (1987), çekirdek kelime ödünç almanın gelişmiş sosyal iki dillilik ile ilişkili olduğunu ileri sürmektedirler.

Kesckes (2000:44), başka bir dilden kelime almanın en genel sebebinin bazen bu kelimeleri kendi dilinde üretmeye çalışmanın başarısızlıkla sonuçlanmasından kaynaklandığı ve başka bir dilden kelime almanın ise daha pratik ve buna örnek olarak da Rusçada yer alan “glasnost ve perestroyka” kelimelerinin başka bir dile tam anlamını vererek çevrilmesinde yaşanacak zorlukları göstermektedir. Grosjean (1982:310) da benzer bir ifadeyle, iki dillilerin konuşmalarında iki dilde yer alan benzer ifadelerle konuşmalarını tamamlayacak ve bütünü ile açıklamaya yeterli olacak kelimeler arasında seçim yaptıklarını belirtmektedir. Weinreich (1968), kelime ödünç alma, bir ifadeyi tanımlamada yeni bir üretim yapmak yerine hazır olanı almak gibi daha ekonomik olan bir yolu seçmektir, diye belirtmektedir.

İki Dillilik Tipleri Açısından Hatay Örneği

Doğal iki dillilik açısından Hatay ili ile ilgili tanımlamalarda bulunmak gerekirse, televizyon, gazete, dergi gibi etkili kitle iletişim araçlarının yoğun bir şekilde kullanılması ve genç nüfusun eğitim sürecine dahil olması ile birlikte ana dili Arapça olan ailelere mensup olan bireyler Türkçeyi etkin bir şekilde geçmişe oranla daha fazla kullanmaya başlamışlardır. Alan araştırmasında iki dilli bireylerden genç nüfus, ana dili sorulduğunda Arapça olduğunu belirtmekle beraber aile ortamında, arkadaş ve okul çevresi içerisinde her iki dilin de etkin bir şekilde konuşulduğunu ifade etmektedir. Genç nüfus, etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyon seyretme oranının bir önceki kuşağa göre daha yüksek olması ve okul ortamında ders dilinin Türkçe olması nedeni ile Türkçeyi daha fazla kullanmaktadır. Birey aile ortamında bir önceki kuşaktan olan akrabaları ve aile büyükleri ile iletişimde Arapçayı kullanırken aile dışında, okul ortamında ve resmi kurumlarla olan münasebetlerinde Türkçe kullanmak durumunda kalmaktadır. Bu nedenle de bireyler her iki dili de aynı anda etkin bir şekilde kullanmayı öğrenmektedirler. Sosyal etkileşimin artması, kültürel kapalılığın azalması ve toplumların bir-

birleri ile daha fazla iletişim halinde olması ile birlikte resmi dil olan Türkçenin kullanımı buna eşdeğer olarak artış göstermiştir. Bu nedenle de yeni nesil iki dilli bireylerin dil kullanımlarını tanımlarken iki dilliliği “doğal iki dillilik” olarak ele alabiliriz.

Hatay ili içerisinde geçmişe dayalı kapalı bir kültürün olması, özellikle kırsal alanda bireylerin iletişiminin az olması nedeniyle Arapçanın yoğun olarak konuşulduğu bölgelerde bireyler ana dillerini Arapça olarak tanımlamaktadırlar. Diğer kültürlerle iletişimin daha az olduğu ve dış çevrelerle iletişime daha az gereksinim duyulan kırsal bölgelerde dolayısı ile bireyler ikinci bir dil öğrenimini sadece ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirmektedirler. Harbiye, Reyhanlı, Samandağ ve Altınözü gibi kırsal alanlarda yapılan görüşmelerde, tarımsal alanlarda faaliyet gösteren iki dillilerin, resmi kurumlar ve eğitim kurumları ile daha az iletişime geçtikleri saptanmıştır. Bundan dolayı, bu bölgede yaşayan iki dillilerin ikinci dili öğrenme ve kullanma oranları genç kuşaklara kıyasla oldukça düşük kalmaktadır. “Kültürel iki dillilik yabancı dili iş, seyahat ve benzeri sebeplerden dolayı öğrenen yetişkinlere ilişkin olarak kullanılmaktadır” (Skutnabb ve ark. 1981:96). Yetişkin bireyler, çevredeki diğer topluluklarla ve bireylerle iletişim kurmak, ticari ve ekonomik yönden hayatlarını sürdürebilmek amacı ile kültürel bir etkileşime girmektedirler. Bu nedenle, yetişkin bireyleri kültürel iki dilli olarak tanımlayabiliriz.

“Elit iki dilliliğin” veya “seçkin iki dilliliğin” daha çok göç yolu ile gerçekleşmesinden dolayı Hatay’da bu tür bir iki dillilik olmadığını söyleyebiliriz. Yine aynı şekilde, ana dil dışında başka bir dilin baskı yöntemleriyle öğrenilmek zorunda kalınması olarak bilinen “halk iki dilliliği” de Hatay ili için geçerli bir tanımlama olmayacaktır. Çünkü eğitim dili ve resmi dil Türkçe olmasına karşın Arapça serbestçe ve özgürce konuşulmaktadır.

Bu çalışmayla ilgili alan araştırmasına başlamadan önce görüşülecek kişilerin yaş durumu, eğitim seviyesi, cinsiyeti gibi özellikleri hakkında herhangi bir istatistiksel ön çalışma yapılmamıştır. Alan araştırmasında görüşme yapılan 25 kişi Arapça’nın yoğun olarak kullanıldığı Altınözü, Antakya, Harbiye, İskenderun Reyhanlı ve Samandağ gibi farklı bölgelerden seçilmiştir. Alan araştırması sırasında yapılan sözlü görüşmelerde farklı yaş gruplarının vermiş olduğu yanıtlara göre değerlendirmeler yapılmıştır. Bu nedenle de Hatay ili için genel bir iki dillilik tanımlaması yapmak yerine aynı yaş grubundan görüşülen kişilerin verdikleri yanıtlar doğrultusunda tanımlamalar yapmak yoluna gidilmiştir.

Hatay'da Dil Karışması

Fox (1973:260), iki veya daha fazla dil bir araya geldiğinde iki kültürün etkileşiminin de kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir. Hatay ilinde Arapça ve Türkçenin etkin bir şekilde kullanılmasından kaynaklanan bir etkileşim söz konusudur. İki kültüre ait unsurlar ihtiyaçlar doğrultusunda birbirinin içerisinde yer alabilmektedir. İki dilin kullanımında iki dilli bireyler, diğer dile ait unsurları birbirlerinin içerisinde kullanabilmektedirler. İki dilli bireyler Arapça konuşmaları esnasında, Türkçe kelimeler ekleyebildikleri gibi Türkçe konuşmaları esnasında da Arapça kelimeler kullanabilmektedirler. Kullanılan dilin yapısında bozulmalar olabildiği gibi (interference) hedef dile ana dilden kelime de girebilmektedir (word borrowing veya transfer). Mackey (1968:569), dil karışmasını istem dışı bir olay olarak görürken, kelime ödünç almayı daha kolektif ve sistematik bir yapı olarak görmektedir. Aynı olguyu Clyne (1967) ise “transfer etme” (transference) olarak görmektedir.

Örnek 1-*Kıtıllı*, niçin böyle yapıyorsun? (Dedi ki: Niçin böyle yapıyorsun?)

Örnek 2-*Kal*, niçin böyle yapıyorsun? (Dedi ki: Niçin böyle yapıyorsun?)

Örnek 1 ve örnek 2'de aslında Mackey'in (1967) ve Clyne'in da öngördüğü gibi dizinsel bir transfer söz konusudur. Arapça ve Türkçe yapısal açılardan karşılaştırıldığında konuşmacı iki dilli birey, Türkçede aslında çok fazla karşılaşılmayan ve Arapçanın dil bilgisel anlamda yapısal dizini ile uyumlu bir cümle yapısı oluşturmaktadır. Cümlenin Türkçede genel olarak kullanılışı: “Neden böyle yapıyorsun, dedi”, şeklinde olmalıdır.

Örnek 3-*Ayn İsmail*, şu kitabı uzatır mısın? (Baksana İsmail, şu kitabı uzatır mısın?)

Örnek 4- *Ene icdid Yeni Emniyet*. (Yeni Emniyetin oradayım). Cep telefonu ile görüşme yapan iki dilli bir birey nerede olduğunu belirtmek için kullanıyor.

Örnek 5- *Leşö hayye, dün gördüm ben onu daha* (Neden kardeş, ben onu daha dün gördüm).

Örnek 6-*Naam? Le Affan? Alâkası yok!* (Efendim? Hayır, Affan mı? Alakası yok) Kimin daha iyi Arapça konuştuğu konusunda yapılan bir tartışmada iki dilli bireylerin kendi aralarında yapmış oldukları konuşmadan bir örnek.

Örnek 3, örnek 4, örnek 5 ve örnek 6'da ise birey Mackey'in belirttiği gibi bilinçli olarak ve dilin pragmatik yapısı çerçevesinde kendisi için daha kolay olan bir kullanım şekli olan kelime transferini gerçekleştirmektedir. "Bir dile yeni kavram ve kültür öğelerini eklemek veya kaydetmek için ya başka dillerden kelime ödünç alınabilir ya da varolan dil içerisinde yeni bir kelime oluşturma yoluna gidilebilir" (Salzman 1978:376). Araştırmacının da belirttiği gibi iki dilli bireyler 3,4,5, ve 6. örneklerde olduğu gibi dil yapıları içerisinden kullanım pratikliği taşıyan kelimeleri cümlelerinde kullanmaktadır. Örnek 4'te yer alan cümle içerisindeki "**Yeni**" ve "**Emniyet**" kelimelerinin Arapça karşılığı olmasına rağmen konuşmacı kendisi için daha kolay olan ve hâlihazırda Türkçede var olan "**Yeni Emniyet**" kelimelerini kullanmayı tercih etmektedir.

Örnek 6- "**Leg**, niçin böyle yapıyorsun?" (Lan/Ulan, niçin böyle yapıyorsun?)

İki dilli birey, yine kendisi gibi iki dilli bir başka bireyle olan konuşmasında kendisi için kullanımı daha kolay olan ve dil hazinesinde daha yerleşik bir halde olan "leg" kelimesini Türkçede kullanılan "lan" veya "ulan" kelimesinin yerine kullanmayı tercih ediyor.

Örnek 7- "**Bes** bir tane istiyorsun?" (Sadece bir tane mi istiyorsun?)

İki dilli birey yine kendisi gibi iki dilli bir başka bireyle olan konuşmasında, alışveriş esnasında, Türkçe sadece anlamına gelen kelimeyi Arapça'daki aslından kullanmayı tercih ediyor. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise Arapçada düz cümle gibi görünen bir cümle, vurgu ile soru cümlesi şekline de çevrilebilmektedir.

Örnek 8- "**Aynek** bahçe 2" (Bahçe 2'ye bak)

Çay bahçesinde sipariş alınması için garsonlardan birisi bir diğer garsonu bu cümlelerle uyarmaktadır. Bakmak anlamına gelen "**aynek**" kelimesi Arapça aslında olduğu gibi kullanılırken, garsonların kendi aralarında sipariş almak için çay bahçesi içerisinde paylaştıkları bölümleri niteleyen "Bahçe 2" teriminin Türkçede olduğu gibi kullanıldığı gözlenmektedir.

Örnek 9- "**Hâda** 1 milyon" (işte / burada 1 milyon)

Alışveriş esnasında parayı uzattığını veya verdiğini belirten iki dilli bir kişi yine diğer örneklerde olduğu gibi "işte" veya "burada" anlamına gelen kelimeyi Arapça kullanırken cümlenin diğer kelimelerini bir tamlama şeklinde Türkçe kullanmaktadır.

Örnek 10- “**Takkıl** teker” (lastik / teker patladı)

Araç lastiği anlamında kullanılan “teker” veya “tekerlek” kelimesi Türkçesinden olduğu gibi alınırken patlama anlamına gelen “**tak**” kelimesi Arapçadaki aslından olduğu gibi kullanılarak Türkçe ve Arapça bir arada kullanılmaktadır.

Örnek 11- Yukarıda verilen örneğe benzer bir başka yapı ise “**takkıl** bomba”, yani bomba patladı anlamına gelen cümlede bomba kelimesi Türkçedeki kullanımı ile alınarak iki dilin bir arada kullanılması gerçekleşmektedir.

Örnek 12- “**İftah hıs** televizyon” televizyonu aç veya “**Sekkir hıs** televizyon” (televizyonu kapa) ifadelerinde Türkçede de olduğu gibi televizyon kelimesi yabancı dilden kullanılan Arapçaya girerek iki dile ait kavramların bir arada kullanılmasına örnek teşkil etmektedir.

Örnek 13- “**Ene rayeh el** valilik” (ben valiliğe gidiyorum) eril kişilerin konuşmalarında ve “**Ene rahe el** valilik” bayanlara ait konuşmalarda dikkat edileceği gibi valilik kelimesi Türkçesindeki aslından alınarak olduğu gibi kullanılmaktadır.

Örnek 14- “**Hattayt tieb mid** çamaşır makinesi” (çamaşır makinesini koydum). Yukarıdaki cümlede de dikkat çekici nokta çamaşır makinesi yapılarının olduğu gibi alınması ve Arapça ile Türkçe yapıların tek bir cümle içerisinde birleştirilmesidir.

Örnek 15- “**Silt tieb mid** çamaşır makinesi” (çamaşır makinesindeki elbiseleri çıkar) cümlesinde de bir önceki örnekte de görüldüğü gibi genel olarak Arapçada yer alan yapılar aslından olduğu gibi kullanılırken teknolojinin bir ürünü olan “*çamaşır makinesi*” yapısı daha pragmatik bir yaklaşımla Türkçede kullanıldığı şekli ile kullanılan Arapça içerisine monte edilmiştir.

Örnek 16- “**Muallim attana** ödev” (öğretmen ödev verdi) cümlesinde de iki dilli bireylerin dil pratikliğine ilişkin benzer bir örnek yer almaktadır. Ödev kelimesi Türkçesindeki aslından olduğu gibi alınırken diğer kelimeler Arapça kullanıldığı şekli ile yer almaktadır.

Örnek 17- “**Attini** küllük”(küllüğü / kül tablasını verir misin / versene) örneğinde ver anlamına gelen *attini* kelimesi Arapçadaki anlamından olduğu gibi kullanılırken kül tablası kelimesi ise günlük dildeki Türkçe kullanımı ile alınarak cümle içerisinde kullanılmaktadır.

Örnek 18- “**Vaynek** kepçe?” (kepçe nerede?) yapısında Arapçada nerede anlamına gelen *vaynek* kelimesi ve Türkçe *kepçe* kelimeleri birleştirilerek iki dilli birey dil pratikliğini ortaya koymaktadır.

Örnek 19- “**Meistigil bil** bilgisayar” (bilgisayarda / ile çalışıyor) örneği Arapça ve Türkçenin birbirine karışması anlamında en açık örneklerden birisidir. Teknolojinin bir ürünü olan İngilizce “computer” kelimesinin aslından Türkçeye yerleştirilen bilgisayar kelimesi, Türkçede kullanıldığı şekli ile doğrudan alınarak cümle içerisinde kullanılmaktadır.

Örnek 20- Konuşturdun mu kendisini? (Konuştun mu kendisiyle - onunla?)

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan **konuşturdun** mu kelimesi Hatay ili içerisinde Arapça bilen bireyler tarafından kullanılmaktadır. Aslında birisi ile konuşmak anlamına gelen ve Arapçada erkekler için kullanılan **hakketo** ve bayanlar için kullanılan **hakkeyte** kelimelerinin kullanım şekillerini de ele almak gerekmektedir. Konuşma kelimesi, Arapçada birden fazla kişinin dahil olduğu bir fiil olduğundan dolayı Arapça bilen iki dilli bireyler Türkçe kullanımlarında aslında Türkçede birisiyle konuşmayı niteleme gerektirmeyen kullanımlarında bu tür bir cümle dizilisi oluşturmaktadırlar. Haliyle de bu tür bir kullanım farklılığı bireylerin dikkatini çekmektedir.

Örnek 21- Niçin böyle yapıyorsun?

Yukarıdaki cümlede yer alan “yapıyorsun” kelimesinin son hecesinde yer alan “r” harfinin vurgulu bir şekilde söylenmesi de Arapçada “r” harflerinin vurgulu bir şekilde telaffuz edildiğini ortaya koymaktadır. Berlin ve Kay’ın (1969) da belirttiği gibi her iki dilde de bazı konuşma seslerinin telaffuz edilmesi kesin olarak değişikliğe ya da kayba uğrayacaktır. Ses farklılıkları bu gırtlak yapısının farklı kullanımlarından ileri gelmektedir. Sesin dışarı çıkmasını sağlamada, burun boşluğu (nasal cavity), yutak (pharynx) ve gırtlak ya da hançere adı verilen ön kısımlar Türkçe ve Arapçanın kullanımında farklı bir şekilde hareket etmektedir. Bu bölümlerin bireyin beyinden aldığı dil kodlarını da etkin bir şekilde kullanmasıyla konuşma akışı düzgün bir şekilde sağlanacaktır. Arapçada cümlelere ait vurgular, cümle sonlarında yer almasına rağmen Türkçede bu tür vurgular cümlenin bütününe yansımaktadır. Bu tür vurgusal farklılıklardan dolayı, iki dilli bireylerin Türkçe konuşmalarındaki vurgusal farklılıklar bireylerin dilsel ve kültürel kimliklerini de ortaya çıkarmaktadır.

Örnek 22- *E, tamam tamam*

Yukarıdaki cümlede yer alan “e” belirteci aslında Arapçada evet anlamına gelmektedir. Arapça bilen bireyler, dil kolaylığı açısından evet kelimesine göre daha kısa ve kolay olan “e” belirtecini kullanmayı tercih etmektedirler. Yine aynı cümle içerisinde kullanılan “tamam” kelimesinin bir ikileme olarak “tamam tamam” şeklinde ve son hecelerin uzatılarak söylenmesi ise Arapçanın etkilerini üzerinde taşımaktadır.

Örnek 23-

Ahmet - **Merhaba**, şkıfik? (Merhaba, nasılsın?)

Bahar - Keys. (İyiyim)

Ahmet - Eym ti cit? (Ne zaman geldin?)

Bahar - Saa tisga. (Saat dokuzda)

Ahmet - İşkıf sar sıgıl? (İşler nasıl gitti?)

Bahar - **Normal**. (Normal)

Ahmet - Ca ehed se? (Kimse geldi mi?)

Bahar - Ca **kolacı**, kittedü **sipariş**. (Kolacı geldi, sipariş verdim / sipariş yazdırdım)

Yukarıdaki konuşma diyalogunda da görüldüğü gibi konuşma metni, saf bir Arapça değildir. Bireyler, ihtiyaç duydukları anda Türkçe kelimeleri, konuşmalarının içerisinde kullanmaktadırlar. Konuşma esnasında kullanılan Türkçe kelimelerin, Türkçedeki yapım ekleri ile olduğu gibi transfer edilmesi iki dilin birbiri ile etkileşimini açıkça ortaya koymaktadır.

Örnek 24-

Müşteri - Sende anahtar var mı?

“Dükkân sahibi - Var.

Müşteri - 14'lü anahtar var mı? Bana 14'lü anahtar lazım.

Dükkân sahibi - **Fi** 14'lü. (14'lü anahtar var)

Müşteri - Ne kadar fiyatları bunların?

Dükkân sahibi - **Maliş**, hallederiz. (Önemli değil, hallederiz).

Dükkân sahibi, kendisi gibi iki dilli olduğunu bildiği müşterisi ile konuşmasında her iki dil arasında geçişler yapabilmektedir ve Türkçe konuşması esnasında zaman zaman arada Arapça kelimeler kullanmaktadır.

Bireylere, her iki dili de bilmelerinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmış karşılaşmadıkları sorulduğunda, iki dilli bireyler, Türkçe kullanımların-

da şive bozukluklarını dile getirmektedirler. Görüşülen kişiler tarafından sorulara verilen çarpıcı yanıtlar aşağıdaki gibidir:

- *Diksiyon hatası yapıyorum.* (A.Ö. - Harbiye, 25)
- *Her iki dilden de kelimeler kullanıyorum.*
- *Kelimeleri seçmekte zorlanıyorum.*(S.Ö. - Harbiye, 27)
- *Arapça bilen kişilerin Türkçe telaffuzları kötü oluyor.* (L.D.- Harbiye, 20)
- *Devrik cümleler oluşabiliyor.* (S.Y. - İskenderun, 24)
- *Ortak kelimeler her iki dilde de farklı anlamlara sahip olduğu için anlam karışıklığına yol açabiliyor.* (İ.Ö. - Antakya,35)
- *Türkçe konuşurken hata yapmaktan korkuyorum.* (H.Ö. - Harbiye, 67)

Schatzman ve Strauss, (1955) orta sınıf insanların farkı tam olarak tanımlarken, alt sınıf insanların farkı tanımlamada duyarsız kaldıklarını belirtmektedir. Bu çalışmada ise şaşırtıcı bir şekilde, görüşme yapılan bireylerin tamamına yakını konuşma ortamında oluşan dil hatalarının farkındadırlar.

SONUÇ

Hatay'da konuşulan Arapça ve Türkçede dil karışması söz konusudur. Arapça konuşan iki dilli bir birey konuşmasında Türkçe kelimeleri kullanabildiği gibi Türkçe konuşması içerisinde de Arapça kelimeleri ve dil yapılarını kullanmaktadır. Ana dili Arapça olan iki dilli bireyler konuştuğu bireylerin dilsel altyapısını da dikkate alarak iki dile ait öğeleri farklı dil örnekleri geliştirerek kullanmaktadırlar. İki dilli bireyler konuştuğu bireyin dil bilgisel repertuarı doğrultusunda Türkçe konuşmaları esnasında Arapça kelimelere de başvurumaktadırlar. Böylelikle de “**dil karışması**” (interference) veya “**kelime ödünç alma**” (word borrowing) dediğimiz iki dilin unsurlarının birbiri içerisinde kullanılması olayı gerçekleşmektedir.

Yazılı bir Arapçanın olmaması, Hatay'da kullanılan Arapçanın yenilikler ve teknolojik alandaki kavramların yetersizliği ve terminolojiye sahip olmayışı nedeniyle iki dilli bireyler konuşmaları esnasında gerekli kelimeleri Türkçeden almaktadırlar. Özgün bir konuda Arapça konuşan bir birey o konuya ait kelimelerin Arapçasını bulmakta zorluk çektiğinde veya bu kelimelerin Arapçasını bilmediği takdirde aynı kelimenin Türkçe anlamını olduğu gibi kullanmaktadır. Bireyler kelime ödünç almayı bilinçli bir şekilde dil pratikliği ve pragmatikliği adına gerçekleştirmektedirler. İki dilli bireyler, iletişimin anlaşılır olması açısından karşı dilden kelime ödünç almak konusunda tereddüt etmemekte ve günlük konuşma dilinde sıklıkla bu yola başvurumaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1998), *Dil - Kültür Bağlantısı*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Anderson, R. (1976), *The Cultural Context, An Introduction To Cultural Anthropology*, Minnesota: Burgess Publishing Company
- Benveniste, E. (1995), *Genel Dilbilim Sorunları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: Altan Matbaacılık.
- Berlin, B. & Kay, P. (1969). *Basic Color Terms*, Berkeley: University of California Press 2003.
- Bloomfield, L. (1933) *Language*, New York: HOLT.
- Clyne, M. (1967), *Transference and Triggering*, The Hague: Nijhoff.
- Cummins, J. (1976), "The Influence of Bilingualism on Cognitive Growth: A Synthesis of Research Findings and Explanatory Hypotheses". *Working Papers on Bilingualism* 9.
- Diebold, A. R. (1961), Incipient Bilingualism. *Language* 37, 97-112.
- Fishman, J. A. (1971-2), *Advances in the Sociology of Language*, The Hague: Mouton.
- Fox, R. (1973), *Encounter With Anthropology*, New York
- Grosjean, F. (1982), *Life With Two Languages*, U.S.A.: Harvard College.
- Güvenç, Bozkurt. (1999), *İnsan ve Kültür*, (8. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi
- Hamers, J. F. ve Blanc, M. H.A. (1989), *Bilinguality and Bilingualism*, Great Britain: Cambridge University Press.
- Hamers J.F. ve Blanc, M.H.A. (1982), *Journal of Language and Social Psychology*, Vol. 1, No. 1, 29-49
- Haugen, E. (1953) *Bilingualism in the Americas*, Montgomery AL: University of Alabama Press.
- Hickerson, N. P. (1980), *Linguistic Anthropology*, Texas Tech University.
- Hockett, C. F., (1958), *A Course In Modern Linguistics*, New York: Macmillan.
- Hockett, C. F. ve Robert, A. (1964), "The Human Revolution", *Current Anthropology* June, 1964 Vol.5 (3):135-166.
- Hoijer, H. (1967), *Phonology and Morphology of Navaho Language*, Berkeley: University of California Press.
- Hoebel, E.A. (1972), *Anthropology the Study of Man*, New York, McGraw-Hill.
- Hoijer, Harry. (1971). "Patterns of Meaning in Navaho." *In Themes in Culture*. (eds. Zamora, Mario; Mahar, J.M.; and Orenstein, Henry.). Quezon City: Kayumanggi Publishers. 227-237.
- Holloway, R. L. (1969), "Culture: A Human Domain", *Current Anthropology*, 10, s. 395-412.
- Hyltenstam, K. ve Obler, L. (1989), *Bilingualism Across the Lifespan: Acquisition, Maturity, and Loss*, Cambridge: Cambridge University Press.

Koray Cengiz, Hüseyin Türk

İmer, K. (1987), "Toplumdilbilimin Kimi Kavramlarına Bir Bakış ve Dil Türleri", *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 213-230.

Kaplan, D. ve Manners, R.A.(Ed). (1968). *Theory in Anthropology*, Aldine Publishing Company, Chicago

Kesckes, I. ve Papp, T. (2000), *Foreign Language and Mother Tongue*, Hillsday, NJ: Lawrence Erlbaum.

König, G. (1991) 'Toplumdilbilim Açısından Dil ve Dil Türleri', *Dilbilim Araştırmaları*, 1991, Hitit Yayınevi, s. 59-70.

Mackey, W.F. (1968), "The description of bilingualism", (Ed. J.A. Fishman), *Readings in the Sociology of Language*.

Malmberg, B. (1977), *Manual of Phonetics*, Amsterdam: North-Holland.

Mougeon, R. ve Beniak, É. (1987), "Minority language schooling without home language maintenance: Impact on language proficiency", (Ed. A. Holmen), *Copenhagen Studies in Bilingualism*, vol. 4: Bilingualism and the individual, Multilingual Matters, pp. 253-264.

Paulston, C.B. (1977b). "Review article: Language in Kenya, *Language*, 53, s.174-89.

Pfaff, C. (1979), Constraints on language mixing: Intrasentential code-switching and borrowing in Spanish / English, *Language*, 55, 291-318.

Romaine, S. (1989), *Bilingualism*, UK: Blackwell Publishers.

Salzman, P.C. (1978). "Ideology and Change in Tribal Society." *Man*, 13: 618 - 37.

Schatzman, L. ve Strauss, A. (1955), "Social Class and Modes of Communication", *American Journal of Sociology*, LX, pp. 336-337.

Skutnabb, T. ve Kangas, L. (1981), *Bilingualism Or Not*, England: Multilingual Matters 7.

Strauss, C.L. (1996). *Yaban Düşünce*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: Altan Matbaacılık.

Weinreich, U. (1953). *Languages in Contact*, The Hague: Mouton.

Weinreich, U. ve Labov, W. ve Herzog, M. (1968), "Empirical Foundations for a Theory of Language Change", (Ed. Lehmann, W.P. and Malkiel, Y.), *Directions for Historical Linguistics*, Austin TX, University of Texas Press, 95-195.

White, L. (1949). *The science of Culture, A Study of Man and Civilization*: New York, Strand.